

SZÉPIRODALMI

FIGYELEŐ.

6-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

KAZINCZY NYELVÚJÍTÁSA.

IV.

Kazinczy mint nyelvújító.

A nyelv, mint fentebb láttuk, az izlési elsőkélyedés, a meggyöngült nyelvérzet, s tehetetlenné, henyévé lett nyelvmunkásság miatt szük lett, az idő által kifejlett ismeretkörnek s izlésnek meg nem felelhetett. Ezt a szükséget nem Kazinczy ismerte el legelőbb. Már jóval előbb, mint ő a nyelvújítást rendszeresíté — mi nem is pályája elejére esik — sürgették ezt többen, jelesül Péczely és mások. *Teleky* esdeklése Kazinczy pályája közepére esik; de tőle külön körű mozgás. A debreczeni grammatika, nagy szorgalommal készült de igen tévedt munka, mutatja, mily figyelem és buzgóság volt már a magyar nyelv művelése iránt. Dugonics és a debreczeni fűvészkönyv szerzői külön és nagy részt az ő hatása nélkül mozogtak. Rádai és némely mások tetteleg mutatnak elő merész beszédfordulatokat s szókezelést munkáikban, melyek mind azt ismertetik fel, hogy a nyelv bővítése közszükségnek éreztetett.

Sőt már korábban, a XVIII. század elején és azóta többször, nyilatkoztak panaszok a magyar nyelv művelésének elhanyaglásáról s e század egész folyamán feltűnő a jobbak részéről (Bél, Bod P. Dévay, Spangár, Péczely, Dugonics) azon erőlködés, hogy e nyelv műveltessék, gyarapíttassék. Egy-két új szó is szülemlik vagy önmagában észrevétlenül mint *szótár, előfizetés* stb. vagy mesterséggel s rendszeresen alakítva mint *Dugonicséi* (1784.)

De csak nagy-nehezen és töredékesen lé-

tesült valami. A vágy, a szükség érzete megvolt vagy meglett; de a kulcs, melylyel a keresett valamihez lehetne jutni, s az út és mód nem vala fellelve. Hiányzott a többek közt a tudományos alap, a műzlés és — bátorság. Legalább a három tulajdon egy helyen sehol sem találkozott. Az elsőre nézve, az utolsóval kapcsolatban, senki sem birt oly mértékben, mint az újabb magyar nyelvtudomány nagy mestere *Révay*. Méltán ismerete mesterének Kazinczy azon férfiút, ki költői hajlama, nemes jelleme mellett oly nyelvészi lángelme volt, melyet korában a külföld is alig mutat fel Nemcsak azt értem, hogy az altaji nyelvek rokonságát, — mellékesen a keletiekét is — alapul vette fel, következetesen kifejtette, s ez által sok maradandó eredményt vívott ki nyelvtudományunknak, például a hajlitási alakok eredetét, mivoltát oly biztossággal vizsgálta: hanem nagy érdeme, hogy a nyelvtörténet komoly studiumára utasított, figyelmeztetett bennünket, hogy a nyelv művelődése csak ezek tanulmánya nyomán eszközölhető. A fensőbb nyelvészetenek s, a mi ezen alapul, a tudományos értékű nyelvtannak feje, teremője nálunk *Révay*. Mily alacsonyágban állanak mellette kortársai, átláthatjuk, ha például legfőbb ellenére *Verseghyre*, annak fő tételére, mi szerént az írásmódot (s bizonynyal a nyelv lényegét) a kimondás határozza meg, — ha *Y* feletti vitáját (hogy ez tulajdonnevekben a *tőhöz* tartozik) az *ly* és *j* miatti harczeit, a *keresztény* melletti —

maig is elhatott — buzgólkodását megte-
kintjük. — A többiek értékét azon szófejté-
sek s nyelvhasznítások mutatják, melyek
divatoztak. A debreczeni magyar gramma-
tika, nagy gondnal és egyszerűséggel, de igen
tévesztett elvekkel készült mű — melynek
előbeszéde a nyelvügy iránti érdekeltség-
nek jeles bizonyosságával ismertet meg — min-
den ponton a latin, gyéribben a görög és
zsidó szóhasznításokat sorolja elő. A magyar
a névképzőt (*inga*) a *latina*-hoz hasonlítja eb-
ben: *patria*, — az *ad-ed-et* (várak) ehhez
ed-ud (*dulcedo, multitudo*) az *ag-eg-et* (se-
reg) a latin *albugo*-ban és német *durstig*-ban
előforduló képzőkhöz, s így mindenütt.
Nyelvújításról, azaz új szóképzéséről, hal-
lani sem akar. — *Beregszászi Nagy Pál* ne-
ve elég ismeretes. Jókorá szorgalommal s
tudományjal szerkesztett nyelvtani köny-
veiben szószerzőjévé sőt megalapítójává te-
szte magát ama korábbi és általános véle-
ménynek, hogy a magyar nyelv testvér ro-
kona a (nálunk itt-ott maig is) úgy nevezett
keleti nyelveknek. Tudjuk, mily mohón ki-
zsákmányolták azon körülményt, hogy a sé-
mi és magyar-féle nyelveknek az igealakok
képzésében s a névragozásban némileg ha-
sonló eljárások van; t. i. hogy a hangzók
némely változása s előragok által képezik a
cselekvőt, cselekedtetőt, a belszervedőt és
külszervedőt stb. Így némely tőknek hang-
zati megegyezését — mely különben csak
annyira terjedhet, mint némely afrikai vagy
amerikai nyelvre nézve — a testvérség me-
galapítására kielégítő okul vették. Az össze-
hasznítás annyira ment, hogy nem vala elég
ezen törököség mellett maradni, s annak
előnyeiben, ha vannak (!) gyönyörködni;
hanem helyesírási és így gyakorlati ered-
mények is vonattak el és használtattak fel.
„A gyökér szót“ — mond egyik — nem sza-
bad gyökké rövidíteni, mert héberben: *gkr.*“
Az új szók ellen ezek is használtattak, s bi-
zonyosan a hosszak mellett is erősségül. E
nyomon egynémelyik a *nemi* végzetkülön-
ségeket kifejeztetni kívánta, — a nyugvó
vav-ot és *jod*-ot feltalálták a magyar nyelv-
ben is, s több ilyfélét. — Tehetett vala-
mit e zsidó-arab vagy u. n. keleti nyelv-
tanulmány arra is, hogy a keblek a költé-
szeti vagy irályi jobb izlésre nézve elfásul-
tak. Mert tanoda-férfiaink nevezetes része

volt, mely a Herder által ekkor tájon elő-
térbe hozott héber poesist kedvelte. Ez pe-
dig, vallásköltészeti örök becse és költészet-
történeti nevezetessége mellett is, mikép
okozhatta azt, hogy az iránta való szent el-
fogultságból a héber nyelv tétessék a ma-
gyarra nézve nemcsak közel rokonná, ha-
nem képződési és művelődési zsinórmér-
tékké: azt ma már megérteni alig lehet.
Csak úgy lesz e képtelenség valamennyire
érthetővé, ha meggondoljuk, hogy a nyelv-
hasznítás igazi alapja s helyes methodusa
e korban ismeretlen vala; s ha elnézzük,
mily nagy befolyást gyakoroltak az-ideben
tudósainkra kicsinyes körülmények is. „Sza-
bót (Baróti) — mond Kazinczy — azzal
vonták el a j-től az y-ra, hogy ez a j kálvi-
nista orthographia, az y pedig Pázmáné.“
Azt vitatták, hogy Kazinczy azért ír *keresz-
tyént*, mivel mint kálvinista *utálja* a keresztet.
A héber nyelv és tanulmányok ellen felki-
ált Révay: (Elab. Gram. I. 290. l.) *Infelix
studium hebraicum! quod a primis litera-
rum apicibus obiter distinctis vix processe-
rit longius lectione miserabiliter haesitante!*

Révay, mint már említém, egyetemesb
vala s a magyar nyelv művelésre nézve el-
sőnek saját nyelvünk történetét tevő; és
még is az ő iskolájából származott *Horváth
I.* és utódai félszeg iránya. Mily varázsa
van e névnek maiglan! Mily nehezen esett
nehány évvel ezelőtt egy lelkes tudósunk
kijózanító szavait hallanunk, hogy e nagy
szorgalmu férfiu egész tudományos műkö-
dése elvesztett fáradság volt! — Hogy a
perzsa birodalomban meg Hérodotosz ide-
jén is laktak szkytha népek, hogy ezek né-
mely szavai a perzsa s utánok más népek
nyelvébe is átmentek, s kivált némely tu-
lajdon- és így legősibb nevekben méltán
kereshetők: ez kétségtelen; de ad-e ez jo-
got vagy kiindulásul szolgálhat-e arra, hogy
minden perzsa mythologiai vagy tulajdon-
nevet sőt némely pelasgot, thrakiai s kel-
tát is magyarrá tegyünk? Ma már restellnök
a *Horváth István*féle (*Dareios*-taréjos, *aki-
nakes* = a ki neki esik, *Bossány* = Bászán-
hegy) szófejtést komolyan venni; és mégis
sikerült amaz iskolának oly történelmi és
nyelvnyomozási irányt alapítani meg, mely-
nek nem kevés elkésett harcosai maig ta-
láltnak, és azoknál, kik magukat fellengve

áltatni vágnak, hitelt lelnek, — és ezen, a nyelvtörténelmi és nyelvművelődési helyes elv veszélyeztetésével járó tévedés nemcsak népies művekben, vagy hallucináló elme szüleményeiben, hanem tudományos körben és színezettel is jelenik meg.

E néhány sort egyedül azon czélból mer-tem e kissé távolabb eső dolog fejtegetésére fordítani, hogy beláttassam, miképen összefügg minden: az ősi történetekről való ismeret és a művelődés iránya, — a nyelv eredetének ismerete vagy a nyelvhasznítás és a nyelv tovább fejlesztésének elvei. A nyelvészetnek nem szabad sejtelmek tévegévé lenni, melyben

sua quaerit dogmata quisque
Invenit et pariter dogmata quisque sua.

Kazinczyt nyelvújításában a mesterének ismert *Révy* tekintélye jó irányban tartotta. De ez csak nemleges hatást tett reá; nyelvújítási ösztönét máshonnan vevé. Ha az előbbi korbeltiek nyelvbővítési csekély munkájának tulajdona — mint említém — az öntudatlanság vagy szolgálai utánzás volt: Kazinczynak vezére elsöben a *művészi* utánzás, utóbb ama mellett a nyelvtörténelmi tanulmány volt. Nem egyes értelmezési alkalmaknál érzett szükség vagy tud. műszók áttételének eseti kénytelensége, hanem a finomúl művelt izlés, a művészi ihlet ösztönzése s kényszerítése. Kazinczy az ö egyedüli, vagy lelke minden egyéb műirányát befoglaló tanulmánya, élve s mondhatnám, élete, az új, nemesb nyelvezetű s ihletéssel bíró költészeti irodalom által oly annyira megvalahatva, s nyelvösztönére nézve is oly hajlékonyá téve, hogy minden lépten, a nyelvalkotmány minden izén, a legélesb elmével s leghelyesb tapintattal lelte föl a hiányokat, s legtöbbször az eszközöket is, melyek által segíteni kellett. Feltalálta a hiányzó szót s a nyelv egész rendszerében a fogyatkozást, — a megmerevült és élettelen tagot, a hajlékony és képzés által többre használható szövet, — a kinövést, a zsugorodást, és a hol hiányt, hibát érzett, segíteni sietett és mert; és művészi mivoltához képest tudott is.

De épen ezen kiindulási pont és eljárás-mód érdemi meg különösb figyelmünket. Mert e pontbul fakadtak ki Kazinczynak egész érdeme, egyszersmind újításának gyar-

lóságai s utódinak rosz iránya. És ezt, ha gyarló rövidséggel is, elő kell adnunk; mert Kazinczy által a nyelvújítás érdekében használni, nem Kazinczyt elfogultan magasztalni szándékozom. Ettől tilt a férfúnak önzetlen magas jelleme is. De megvan az egyesnek is joga, érdeme, igénye a hálához, méltánylathoz, magasztaltatáshoz; de sokkal inkább van a nemzetnek megkívánni joga, hogy ügyében mindig igazat mondjunk.

Kazinczy művészi talentomu, s tán lángelmű férfiú is volt. Az utóbbi a teremtés hatalma, gyorsasága, a teremtmények nagy száma ismerteti meg, mit nála nem találunk. — Mint olyan, mint lelkes kedvellő, vagy épen alkotó is, az öt elragadott, elbűvölt eszméket gondolatokat kifejezni ellenállhatlanul törekedett. De utjában a magyar nyelv hosszassága, vagy darabossága, vagy szavakbeli szegénysége állott. A lángelme pedig, vagy az ily szenvedélyes tehetség, nagy zsarnok — bocsánat a szóért! — akár költőben, akár szobrászban, vagy államférfiában vagy hadvezérben találtatik, (N. Sándorban, Napoleonban — Michel-Angelóban vagy Kazinczyban). Az erős szenvedélytől meghatott elme akadályt vagy szabályt nem ismer. Neki azt kell tennie, mire magát hivatottnak érzi. Kazinczynak is ki kellett mondani, a mit egyik vagy másik ó vagy új klasszikus szépen, erőteljesen mondott, akár mibe került: annyi szóban, annyi mondatban, oly terjedtségű s hangzatú szavakkal. Nem akart ezen szépségeknek s ritkaságoknak oly bámuloja maradni, mint előbbi klassicistáink; élvezni akart sajátúl. Hol birt a megfelelő rövidséggel, erővel, kifejező alakkal a magyar nyelv, jó; hol nem birt, ott tört vagy szakadt. Most a külföldi szókat helyettesítette, — mert ezen eljárást a társalkodási nyelv gyakorolta; — majd a hazai szónak kelle elnyesetni, a szónak és mondatnak a művészi érzelm procrustes ágyába tétetni. A nyelv hitvány anyagúl tekintetett a művészi eszméhez, érzelmhez, isteni szikrához képest; az anyag engedni kényszerítettett az eszmének.

Csak a hideg értelemnek tulajdona a fontolás. *L'exactitude est le génie des sots* — mond egy híres franczia. A művész kénye szerént tördeli össze az ő ihletének nem en-

gedő anyagot, mint Mózes a kötáblákat. De a nyelv nem kő, nem élet nélküli s érzéketlen eszköz. A nemzet, mely a nyelvben saját valóját, szellemét érzi sértetve, feljajdul minden sértésére a reformator metsző kéisének, mint a fakéregbe foglalt *Phaetusa* vagy a Klimiusféle faemberek. Megérzi a legvaskosabb természet is, hogy ő sértetik. Mert minden kifejezésben a nemzet valamely eszméje foglaltatik, minden kifejezésmódban annak lelke él és mozog; a nemzet a nyelvben él. Ha ezek módosíthatnak, a nemzet szellemét érinti a romboló kéz. Hosszú szavaink irtása méltóságos beszédmódunkat, — rövid kifejezések, ellipticus mondatok, a művésznak szóbeli takarékosága természetes értelmességünket s az eszességnek naitvitással párosodásából eredő önkifejtési, értelmezési hajlamot sértették; — az ige- vagy névképzők elmetszeteése ugy esett, mintha egy darab sujtás vagy épen vitézkötés esett volna el nemzeti öltözetünkben. És mi lehet az ép, derék lelkű ember előtt kedvetlenebb, mint a nyomorékság, s itt a „kecses selypítés“-t dicsérték; mi lehetett kedvesebb a nemzetnek, mint saját ész- és beszédjárása: s itt a soloecismust hirdették. — Tehát a nemzetet kellett előbb felvonszolni a művelt izlés magasságába, s megihletni egész valóját, hogy csekélységnek tekintse a régít, hogy multja egész kifejezését feláldozza a jelen kor szükségének — talán idegen bálványának. — Kazinczy e szerint is működött. Főképp költő volt, költészettanító, izlésreformáló; a nyelv művelés ugy járult a munkához mint anyagképzés, nála egyelőre csak mellékesen. Hogy a mellékesből minél előbb fő dolog lett, azt épen az anyag nagy fontossága okozta. Nagy tanulság arra, hogy a nyelv állapota és ügye minden egyéb tanágtól távolabb áll; a szépirodalom legközelebről támaszkodik a nyelvre s a nemzet szellemére.

Kazinczy a nyelvújításban oly uton haladt, melyen természetes vala. Nem a nyelvtudomány köréből indult ki; mert nem volt nyelvész vagy nyelvtudós, még a szó akkori értelmében sem. A nyelv azon fensőbb ismeretével, melyet ma a szélesb körű össze-

hasonlításra és gyöknyomozásra alapítanak, épen nem birt. Nyelvbölcsészeti általánosságokat fejteget néhol. *Adelungot* ismeri, de ugy látszik általánosb gramm. munkáit, etym. szótárát nem. *Denináról* beszél, ez sem ad gyökfejtési magasb tudományt. Nyelvtudományának ereje utóbbi időkben a nyelvtörténet némi tanulmányozásában állott, előbb azon gondosságban, melylyel a legjobb magyar népi beszédmódot átvizsgálta s mélyreható elmével rendszerezte. Oly vidéken született s oly körökben neveltetett, hol a nyelv nemzeties, tiszta — a nyelvérzék erős és élénk volt; s ezt legalább a meglevők megtartásában ki is tüntette. E nyelvet vette fel anyagúl munkálkodásához, vezetettvén ennek teljes ismerete és műzslés által. Igy tette a nyelv tökélyesítése körül azt, a mit néhány pont alatt részletezni kívánok.

1. A magyar stílnak fő hiánya volt, mint előbb mondtam, a *nemes pathosz* ismeretlensége. Tudjuk, hogy ezt a magasztosb s művésziébb érzés vagy ihletés hiánya okozta, mely mindenütt mutatkozott, a tartalomban, a külsőn és a külső minden részletén. A pathosz nemesb irányából forr ki az ékes-szólás fensége, a költői rhythmus, a prózai stíl harmoniaja, a leírások nézletisége, plasztikája s e mellett rövidessége, tartalmassága, — az irány szinezettsége, a költői magasb tropusok. Egészen más ama művészietlen pathosz. Az a szavaló, bőséges, kicsinyesen fontoskodó, tartalmatlanul áradozó szónoklatot, szópompát, tárgyatlan terjedtséget, elmélkedő ürességet kedvelli. Mondatai hosszúak, benső erő, súlypont, részarány s kerekdedség nélkül. Költői mondatai nehezen folyók, kötszók által kapcsoltak, terjedtek. Leírásai részletesek, csekélyesek, — a valót igen is híven adják elő, az eszmény háttérbe szorúl. A stíl nem hangzik össze az ihletett vagy érző lélek gerjedelmeivel, benn érzett mozgalmáival, zsöngésével, — a nyelv és gondolat közt szörnyü távolság; a szó és érzet nem fődik egymást. — Ily állapotnak jól megfelelték az alexandri-nek, a négyes Zrinyi-strophák s általán hosszabb rimes sorok.

IMRE SÁNDOR.

(Folytatjuk.)

NINCS MÁR ISMERETTYÜ!*)

Fogadatlan prokátornak
ajtó megett a helye**).
Példabesz.

Ugyan már mit bántanak engem? Mért nem tudnak békét hagyni nekem? Hisz' én oly jó izűen, oly csendes lélekkel birnék tötyögni, pepecselni az én köveim, az én burjánaim, az én állataim közt. Rakosgatnám őket egyik polczról a másikra. Ez itt áll jobban. Ez a másik itt kap kellő világot. Az a harmadik itt tűnik jobban szembe. Majd egy más, több symmetriával egészíti ki a csoportot. Hát ha még a rendszer is eléáll igényeivel, a melyeket okvetetlenül ki kell elégíteni, mert a kirakásnak nemcsak szemkedveltetőnek, hanem tanuságosnak is kell lenni. Majd azért jön a czédelázás is. Aztán a lajstromozás, különböző czélokra különböző szerkezetekben. Gyöngyélet ám egy természetiek örének élete! Ugy hasonlít az a semmit csinálás-hoz, a mint csak hasonlithat két foglalkodás egymáshoz — oly szem előtt, a mely a dió héján át nem látva, nem hiszi, hogy bele is lehet; igazi Moleschott-ialis szem előtt. De ne feledjünk még egy nevezetes pepecslést: a determinatiót. Egy *Linné* mai időben *physical* és *erkölcsi* lehetlenség. Nincs ember, a ki egész életében 200,000 alakot láthasson, és ha láthatna is, neveiket megtarthassa, A természet rajzár-nak ***) hát utalan akad elébe oly alak, a melyet még nem látott, tehát nem is ismer. Elészedi hát könyveit, és a mutatóványon tapasztalt jelenségeket összehasonlítván a leírásokkal, felfedezi a tárgy nevét és rendszerbeli helyét. A természetőr ideje nagy részét e szerint a determinálás veszi igénybe. Mert még ha névvel érkezik is gyűjteményébe e vagy ama tárgy, nem mindig jön oly biztos kéztől, hogy a könyvekbeli leírással egybe ne vetné, mielőtt reá ragasztaná a megnevező czédelát. A determinálás a legkedvesebb foglalkodása a naturálistának, és véggyönyörét az azonosság, vagy az illető név kitalálása, vagy ki

*) Ad normam: „Keine Haemorrhoiden mehr“ — „Kein kahler Kopf mehr“ stb. — A mi az „ismerettyü“-t illeti: *billen, billent, billentyü; csörög, csörget, csörgettyü; pörög, pörget, pörgettyü; cseng, csenget, csengettyü; serken, serkent, serkenttyü; tehát: ismer, ismertel v. ismeret (mint ver, veret) ismerettyü.* Azonban a világért se projectálok elfogadásra, ámbár minden esetre jobb a szintoly rút, mint abnormis „ismerv“-nél, mely már versbe is belopódzott, még pedig népies költeménybe!

**) Jegyzés a motto-hoz. Minthogy már benne vagyunk a csillagozásban, hadd csillagozzuk meg a mottót is. Minden történhető gravamen eltávoztatására kijelentem, hogy a motto csak e czikk írójára és másra senkire sem vonatkozik s azt teszi, hogy polemizáló irománya nem igényelhet első helyet, hanem jó neki ott hátul a vegyesek közt is.
Br.

***) Ugy-e gyönyörű? Pedig ott van: a kulcsár, kádár, bodnár, költér, tükár stb.

nem találása szüli. „Az elsőt értjük; de az utóbit hogyan?“ kérdi netalán valaki. Ugy biz' a, hogy ez esetben egy másoktól nem sejtett, meg nem nevezett, új alakot hiszen a kezébe tartani, és a természet-vizsgáló a csupa szemléstől felfedező, tanulóból tanár, tyróból magister lesz. Napoleon (I.) nem tehetette nagyobb önézettel a fejére saját kezével a császári koronát, mint a milyennel „Mihi!“-jét írja a természeti alak neve után némely ember. Igaz, hogy szintugy meglesz olykor a Waterloo-ja is, mely a bitorlott gloriát lerántja feje köréből; másnak meg egy kaskas viadal is megteszi ezt a szolgálatot. De rántja, nem rántja, a már meg volt élvezetet senki se veheti el tőle: mint a tükörbe néző fiatal szép léányka mondá a moralistának, a ki őt a szépség mulandó voltára emlékezteté. És ilyes örömeimben, édes élvezeteimben zavarnak engem a kőszívűek, a kegyetlenek! Mit? hogy kiesoda háborgat? Megmondom egy szóval: a barbarismus! Még pedig a leginkább nem állhatom fajtája: a *civilisatio* palástjába burkolódzó barbarismus. Tetszik tudni, hogy egykor, midőn még a latin nyelvet széltiben beszélték és irták, ha valaki barbarismust, soloecismust ejtett, vagy épen nyelvtani bakot lőtt, azt szokták vala mondani reá „Priscianus vapulat.“ Ezt a szólásformát tesztelve, Nicodemus Frischlinus eléállítá Priscianust személyesen, mikép szenved vereséget minden lépten nyomon a nyelvhibák hallására. Vigjatekát „Priscianus vapulans“-nak nevezé, a melyet viszonyainkra alkalmazva, nem mondom, hogy nem concurrálok vele valaha a Karácsonyi-díj elnyerésére. Jaj, mert csak az isten és az én szegény lelkem tudja — Mentovich ur engedelmével — mily mélyen érzem én a szerencsétlen Priscianus állapotát, mily fájdalmasan hat elevenemre a nemzeties ősz nyelvet egyfelől, más oldalról a logika örök törvényeit sértő minden vétek! Igaz, hogy untatom is eleget jajveszékléseimmel a közönséget — t. i. azt a részét, a mely már *nevem* láttára odébb nem lapoz akár a Figyelőben akár más folyóiratban, a melynek szerkesztője nem fél, lapját velem népszerűtleníteni. De mit tehetek én róla? Ha fáj, jajgatnom kell. S hogy ne fájna, midőn már ma kertészlegényem is „gondviselő“ a ciztrómfákat; midőn a régibb hibák nem apadnak, de bezzeg „naponta“ „merülnek fel“ újabbak meg újabbak; midőn Moleschott és Boswell-je Mentovich az eszmék létét tagadják; s midőn legujabban Szemere Miklós *) azt „látszik bebizonyítani akarni“ hogy a fogalmat nem ismerhetni meg je-

*) Figy. 51. sz.

gyeiről, és a logikából kiküszöböli a legelső elvet, a „principium convenientiae-t. Pedig engemet csak determinatioim is meggyőznek, yala. — ha már rég nem hiszem, — a közmondás igazsága felől: „az ebet szőréről, oroszlánt körméről, embert stilusáról.“ — „Barátjáról, akarja mondani.“ — Nem akarom, biz' én; nálam már egyszer úgy van, és ha egykor bizonyos parlamentararis urnak szabad volt azt mondani: „az én köz-véleményem,“ nem látom át, mért ne állhassak elé magam is, „az én közmondásommal? Aztán ki ne ismerné Buffon közmondását: „le style c'est l'homme?“ a melyben bizony nem az eszme vala új, hanem csak a velős és talalós rövidség. Salamon F. se mondott egy hajszálnyivalis többet abban: hogy „az író oly hasonló művéhez, mint csak két tárgy lehet,“ hanem mondhatta volna kissé jobban. Bölcsek Salamonnál pedig nemcsak azt olvassuk, Buffonnal egyezően, hogy „az igazaknak gondolatai igazak; az istentelenek tanácsai csalárdok“ — nemcsak, hogy „a bölcsek nyelve jó tudományt beszél; a tudatlanok szája bolondságot forr kifelé;“ hanem sokkal, igen sokkal elébb Gall-nál és Lavater-nél azt is, hogy „az embernek bölcsesége megvilágosítja az ő orcáját, és az ő ábrázatának ereje megkettőződik.“ Ugyan annál a Salamonnál, a ki a tisztelvé idézett író, nem különben tisztelt és ismert rokonánál 3000 évvel hamarabb mondá, hogy „keserűbbnek találtam a halálnál az asszonyt: kinek tör és háló a szíve, békó a keze. A ki Isten előtt kedves, megmenekszik tőle; de a ki bűnös, belé bonyolódik. Ime! ezt találtam, azt mondja a prédikátor, egyről egyig hogy meglegjem a bölcseségnek kulcsát. És még mindig keresi az én lelkem, és nem találtam meg. Találtam férjfiat ezer közül egyet, de asszonyt mindnyájok közül egyet se találtam.“ Midőn hát bölcsek Salamon is azon panaszkodik, hogy nem jutott kulcsához, egy cseppet se csudálkozm, ha Sz. M. ur is hasonló hiányt érez; és tökélyesen egyetértek vele e nyilatkozatában: „tapogatózik a psycholog is az emberi lélek körül, s midőn már azt hinné, (hogy) fenekig ismeri, akkor veszi észre, mennyire közel van még a fölszínhez.“ Hanem a különbség a Prédikátor és Sz. M. ur eljárása közt az, hogy a bölcsek király, ámbár saját vallomása szerint nem találta meg a bölcsesség kulcsát, keresésivel még se hagyott fel. Czikkszerzőnk ellenben a psychológiát, az emberismeret egyetlen egy kulcsát, könnyeden mellőzi, mint hasztalan sőt nevetséges eszközt. A psychologust „az agyvelő szervei“ hőséhez hasonlítja, a ki Gall tanától félrevezetve, a becsületes legényt elutasítja, és egy semmire kellő gazembert fogad szolgálatába. De Kaponyási uram nem azért nevetséges, hogy cselédje meglopja, megcsalja — ezt egy „mit den besten, unverbrüchlichsten Zeugnissen versehener“ komornyik is megtehetette minden comicum nélkül — hanem elfogultsága- és vak hiteért, a melylyel a phrenológiába belé van bőszerűlve. Szintugy Molière orvo-

sait se az teszi comicai figurákká, hogy gyógyításuk nem sikerül, hanem pedant- és charlatanságuk, és a „repare, resignare, reclysterizare“ minden ellenök szórt elmés leleményei quintessentiáját képezi. Vajon, ellenkező oldalról nem szintoly nevetséges volna-e, mint Kaponyási, a ki ha kése életlen, s villája nem elég hegyes, ujjával szedné ki a bográcsból a gulyáshust, mint a török a pilauját? Vagy az, a kinek földje kemény, ekéje rozsz, igás marhái gyengék levén, inkább, mintsem sekélyül szántson, az egészen miveletlen földre hintené magját, „és eljönnek az égi madarak, és megeszik?“ Én nem akarom ellenfeletem nevetségesnek mondani, de bizony nem is dicsérhetem eljárását, a midőn eldobva a psychológiát, a legnyersebb empirismussal fogja fel a látszatot, és midőn amaz nétalán csekély mélységre hat, ez meg se karczolja a külhéjat. Nem nyughatom meg abban, hogy elemzés, fejtegetés nélkül csak érzekeinket használjuk, és az észnek csak annyi dolgot adjunk, hogy a tények összeállításában némi erősség formát leljünk Buffon és a két Salamon megczáfolására. Nem helyeselhetem, hogy

-- Dum vitat humum, nubes et inania captet.

Mit „nubes!“? A felleg nem elég magas Sz. M. urnak. Sirius! Sirius! „A szótól a tettig nagyobb a tér, mint földünköt a Sirius csillagáig.“ „Professus grandia turget.“ — Tán mégis igen messze lesz, mit? Engedjük le felére. Alkudjunk negyedére, századára, billiód részére! Mert lássa, merész ellenfelem, szörnyű mélység szélin jár, a melybe ha belé esik, igazán, még a psychologia sem huzza ki soha belőle. Ha igen eltávolítjuk a szótól a tettet, közéjük hézagot (nem „tért“) állítunk, vagy költünk, következetesen okoskodva majd egyszer csak azon vesszünk észre magunkat, hogy az érzemény (Gesinnung), hajlam, akarat, és tett közt sincs semmi kapcsolat, és legvégül, hogy az ember csupa gépezet, alábbvaló a gőzgépnél, a melyet mégis in ultima instantia ész tervezett és igazgat, holott ez az embernek csúfolt gép minden működése csak az atomok történetes vak találgatásának — nem következése, ezt és czélszerűségét egyaránt perhorrescálja az atomisticus materialismus, hanem — csupádon csupa száraz ténye. Vagy hogy egy kissé magasabb képpel éljünk: mit tartana Sz. M. ur egy oly óráról, a mely órát, percet, a hó napjait mutatná, ütne órát, fertályt, és még serkentene is, de mind ezeket a jeleléseit egymástól merőben független vagy siriusi távolságban álló kerékgépezetek jártatnák? Ez-e a teremtés tudunkra utolsó, legdicsebb remeke, az ember?? Nem úgy, atyám! Szó és tett „gyakran“ mint ok és következés, mint virág és gyümölcs állanak egymással szemben, de minden esetben virágai és gyümölcsei annak a különböző de harmóniásan és szervezetesen fűzött élőfának, a melyet ilyen vagy olyan alakban, ime vagy amaz oldalról, egy vagy más részét nézve, érzemény-

nek, hajlammak, akaratnak nevezünk. És ha megengedi, hogy a fát gyümölcséről és virágáról megismerhetni, kénytelen kellelten meg kell azt is engednie, hogy az írónak a mive, a mely szót és tettet foglal magában, *belsejének valódi tükre.*

Rousseau bizony! Hogy is ne Rousseau?! „Ime a gyermeknevelés oly meleg védője — saját gyermekeit lelenczházba löki.“ Sz. M. ur őszinte egyenességéről és belátásáról felteszem, hogy egy kis elemzésre maga el fog szörnyükdödni, mennyi ferdeséget és valótlanságot halmozott össze a czáfolás hevében ez élire állított ellentét néhány szávaiba. Kezdjük a kifejezéseken: „Rousseau a gyermeknevelés meleg védője.“ Dehogy az, dehogy az! Nagy bajba jőne ellenfelem, ha felszólítanám: jelelje ki Rousseauanak azokat a passzusait, czikkjeit, vagy egész könyvét, a melyek állításának okmányai gyanánt szolgálhatnának. Nichts weniger, als das, mondaná a német. Rousseau, a nevelés valaha divatozott és divatozó minden módjainak kérlelhetetlenül kárhóztató bírója, tüzes ósárlója, — ez az igazi tényállás. Hisz' a nevelés a civilizációnak egyik leglényegesebb eleme; és a civilizáció átalkodott ellene, a mivelttség, a tudományok befolyásáról szóló híres pályáirat szerzője, a medvék és medve-élet eszményítője, hogyan lehetne „meleg védője a gyermek nevelésnek?“ Épen annyi joggal mondhatnók Rousseaut a játékszín-ügy meleg védőjének. De ezt csak nem tesszük, ugy-e Sz. M. ur?

Nem akarom sophisticai tüzetes fogásnak tu-

lajdonítani a „saját“-ot; de avval se' bántom meg ellenfeletem, hogy csupán csak hiu epithetonnak tartsam az idézett szót, miután „gyermekeit“ magában elégséges lett volna. Hanem nyilvánítom, igen is, az ellentétet kiegészítő vonásnak, a melyből aztán a Rousseau biographiájával közelebbről nem ismeretes olvasó képzete könnyen oda sikulhat, hogy Emil szerzője házasságban született törvényes gyermekeit „lökte volna lelencz“-házba. Az igazság, — ha az erősség szüksége és czáfolás vágya közbe nem szól, — ezt kívánta volna: „törvénytelen gyermekeit lelenczházba lökte.“ A különbség nem nagy, mondja. Nagy, és nem nagy, a mint veszi az ember, elismert „saját“ gyermekeit bizony nem „lökte,“ nem is lökhette volna „lelenczházba.“ De ha nem nagy is, nem szól Sz. M. ur mellett; mert „Emil“-t a példány-növelvényt is kiveszi Rousseau a szülői házból és „odalöki“ a világtól elkülönítve egy tapasztalatlan ifjonecznak, a kinek mégis annyi belátást, kormányzó tehetséget és hatalmat tulajdonit, a melyet a lehető legyszerényebb psychologia nyomán se lehet feltenni róla. Cynismusáról pedig igen természetesen feltehetni azt a gondolatot, hogy házasságon kívüli gyermeknek legillőbb, legtermészetesebb hely a lelenczház, a hol a civilizáció egyik nagy átkának, a *mesterséges a polgári nevelésnek* minden bizonynyal nem lesz kitéve, mert ott vele a lehető legemberibb, azaz legbaromibb módon fognak bánni.

(Vége következik.)

BRASSAI.

K Ü L I R O D A L O M.

TÖRTÉNELMI NÉPDALOK a jelenkori görögöknél. (Vége.)

IX.

Ali basa.

Mahmut, a zultán, háborut
Parancsol Ali ellen,
Vezérit összehíja, hogy
Mindenki utra keljen;
Hogy menjenek s zárják körül,
Azt meghagyá keményen,
S ha czélt nem érnek bármikép,
Ugy vissza egy se térjen.
Alit, midőn meghallja ezt,
A bú fölötte marja;
Mély gondolatba elmerül
S fejét nagyon vakarja.
Muhtar basát, Veli basát
Hivatja s szól hozzájuk
Vezéri házfalán belől,

Titkot bizván reájok:
„Óh gyermekim, figyeljetek,
S okuljatok belőlem;
Haragszik a zultán reám
S kegyét elvonta tőlem.“ —
„Atyánk, te nem szükölködöl;
Nyugton vedd gondolóra,
Hogy gazdagok vagyunk nagyon,
S így biztos minden óra.“ —
„Kincsemben én nem bizhatom,
Sem sergem fegyverében;
Hanem reményem van csupán
A hellenek kezében.
Vitézek ők és vakmerők,
Húk, izmosak erősek;
És mint uroknak is nekem
Mindenha felelősek.
Mint hős vitézek, ellenem
Harcoltak a csatában;
S most is daczolnak még velem
Valtoszban, Agraphában.

Jó hát, ha nagyban engedek,
 Jogokkal fölruházom,
 És a szabadság kincsivel,
 Mint Frankházában, látom.
 Mivel hasonló a görög
 Népség a francziához,
 S családokozik, ki azt hiszi,
 Reája hogy igát hoz.
 Mutatja ezt, s láttátok is,
 A szuliótok népe,
 A férfi rende épen ugy
 Mint női nemzedéke.
 Nagyobbra tartá a halált,
 Mint a rabszolgaságot,
 Megvetve minden tervemet :
 Fegyvert s kincssokaságot.

A dal szerzője Salil basa, Ali basának a fia, ki kegyes, jószívű s a klasszikai hajdankor ismeretében jártas volt. A nép között elterjedt dal alapja igazi történet. 1820 kezdetén Ali basa, kiben ravasság kegyetlenséggel, tudatlanság birtvágygyal párosult, elvesztvén a porta kegyelmét s ki akarván kerülni a reá váró csapást, eltökélte magában, hogy a görögöket fölláztatja a törökök ellen. Márczius 23-án tehát hirdetményt bocsáta közre Acherusia várából, hogy a sors őt választá Görögország fölszabadítójának, — őt, ki annyi görög vért ontott vala! V. ö. *A hellen költészet a jóniai szigeteken.* Szépir. Figyelő 1861. 30. és 33 sz.

X.

Georgákisz és Pharmákisz.

Öten valának a basák,
 Kik jöttek Ibrajlából.
 Hoznak tömérdek sergeket
 Gyalog-, és lovasságban.
 Visznek magukkal kétszer hat
 Ágyút s feles golyókat.
 Előre Tzapanoglu is
 Vonul most Bukarestből.
 És van vitéz hadserge; mert
 Mindnyájan janicsárok.
 Szájukban őrzik kardjokat
 S kezökben a puskákat.
 Gyorgákisz ekkor hangosan
 Kurjong a zárdafalrul :
 „Hol vagytok ifjaim, vitéz
 Legények és leventék?
 Kardot hamar felkössetek!
 Föl! fogjatok puskákat,
 Vitézül óva őrstöket,
 Megvédve sánczainkat.
 Mert ránk tör a török had és
 Fölfalni vágyna minket.“ —
 Viz és kenyér hijával így
 Három nap három éjjel
 Az ellent megsanyargaták
 Jól, Kumbuléki táján,

Egy két ezer török fejet
 Körülbelől levágva.
 Pharmákisz erre fönnkiált
 Reájok a zárdából :
 „Tegyétek le puskáitok’,
 Rántsátok ki a kardot.
 Magasra föl rohanjatok,
 Vonulva Ajla ellen.“ —
 Örülnek ennek a török
 Fők s futnak a zárdába.
 Pharmákisz ekkor érve még
 Székoszrul szét kiálta :
 „Hol vagy fivérem, Györgyikém *),
 Te első kapitányom?
 Török had itt sanyargat és
 Fölfalni vágyna minket.
 Zápor gyanánt s mint jégesőt
 Dobálja a golyókat.“ —
 De már Georgák halva volt
 S többé nem látta senki.

Miután Ypszilantisz Sándor 1821-ik évi június 7-én (19-én) Dragasánál megveretvén, Moldva- és Oláhország fölszabadítását illető vállalatával fölhagyott, Georgákisz és Pharmákisz folytatták még egy ideig a háborút. Az előbbi Moldvának Szeko nevű zárdájában mult ki hősi halállal; az utóbbi fogságba kerülvén s Konstantinápolyba hurczoltatván, gyalázatosan kivégeztetett.

XI.

Tompázisz.

Francziák tanúi vagytok,
 Angolok megmondhatjátok,
 Hogy Tompázisz egy lövése,
 Turcziának rettegése.

XII.

Anapli ostroma.

Nem jut eszembe, hogy mikor
 Esett hó Máj havában,
 Május havában s nyárelőn
 És Szent-Jakab havában.
 Ez már valóban égi jel.
 S levél jön a Vizirtül.
 S török sereg gyül egybe, hogy
 Anapliba vonuljon.
 „Anapli! hát mért nem vigadsz?
 Mért nem vered a hangszert?“ —
 „Miért vigadjak s verjem a
 Hangszert? minő örömben?“ —
 „Anapli! hozd a kulcsokat;
 Add meg magad Anapli!“

*) Gyorgákisz.

„Hogy adjam át a kulcsokat
S tudnám magam' megadni?
Sztambulban én híres valék
És oszlop Móréában.
S most zártak a tengertül el
Csak, és a szárazföldtül.

Ezen népdal azon időre vonatkozik, midőn a görögök 1822-ik évi június 30-án (ó-naptár szerint 18-án) Naupliának egy részét megszállva tartották. A tengerre néző elővár a görögök, a többi pedig a törökök hatalmában volt, honnan azonban 1823-ik évi januárban a görögök által kiűzettek.

TÉLFY JÁNOS.

T Á R C Z A.

S Z É K E L Y D A L O K.

I.

Kereszturon az Alszegben,
Három galamb egy fészekben,
Egyik tarka, a más fejer,
A harmadik, a legszebbik, aranyat ér.

Ki van a házok meszelve,
Az utcza is megseperve,
Vig dolog lesz ott mulatni,
Galambokkal, szép lyányokkal sétálga tni.

Kettőnek van bóbitája,
A harmadik még csak várja,
De ha várja, megtalálja,
Magam leszek, ha csak élek, annak párja.

Galamb leszek az Alszegbe'
Berepülök a fészekbe,
Sem a fejért, sem a tarkát,
Megkeritem, s elrepittem azt a barnát.

II.

Most kezd mállni *) a cseresznye,
Már a rigó megcsipdeste,
Gyenge a lyány, csak gyerek még,
Már is vijják a legénykéék.

Ha vijják is, isten neki,
Csak a kapun ne járna ki,
Éjféltájig a fonóba,
Hajnalig a tánczolóba.

Kicsiny lyánynak kicsiny esze,
De nyakig ér a szerelme,
Nyakig érő szerelemből,
Holtig tartó gyötrellem nől.

III.

Ha én virág volnék,
Rózsafa virága,
Szép legény tűzne fel
Engem kalapjába.
Ej! de büszke lennék
Lenevetném őtet,
Hogy kész akarattal,
A fejére ültet.

De ha szép galambom
Barna babám lenne,
Ki engem leszedvén
Kalapjába tenne,
Lehajolnék hozzá
S azt sugnám fülébe,
Hogy ültessen engem
Gyenge kebelébe.

Gyenge kebelében
Addig hallgatoznom
Mig dobogó szíve
Titkát kitanulnám.
Haj! ha megtudnám, hogy
Igazán szeretne . . .
Boldogabb virágszál
Nálam nem lehetne.

GÁLFI SÁNDOR.

*) Szint venni fel, zsengülni.

EGY ZENEBÖLCS ÉLETÉBŐL.

Kinek van magasabb fogalma a szerelemről, mint egy költőnek? — Azon menyeyei tűz, mely a föld hétköznapi gyermekeinek keblét szokta égetni, csak pislogó mécs ahhoz képest, mely a költő ereiben lángözönnel tódul a szív felé. Ezért nagy-szerűen fejezte ki magát egy jeles költőnk, (nevével adós maradok *), így szólván: kiszakasztom keblemből a szivemet, és feltartom az égre, hogy melegítsen és világítson, mint a nap. — Nagy szavak! szép szavak! s mennyivel szebbek és nagyobbak lennének, ha a költő saját rim-frázisa jutott volna eszembe!

És ha áll az, hogy ilyen a szive egy költőnek, ki mérlegelt szavakkal rimekben szokta magát kifejezni, mennyivel inkább áll azokra, kik magukat ki sem fejezhetik élőszóval, kiknek egy sohajukból négy kötetes regényt lehetne írni, kik minél nagyobbat mondanak tulvilági nyelvükön, annál kevésbé értik azt a föld fiai és leányai. Ezek — gondolhatja az olvasó — a zenészek; nem azon zenészek, kik a zene hét betűje szerint izzadnak, hanem, kik a zene hét betűjéből végtelenséget teremtenek... a zene-költők.

Vegyük most a zenebölcsset, ki birói pálczával áll a szellemi világ királyi (jobban mondva: köztársasági) széke mellett, (ide nem érve a színházi dalmű referenseket;) kiben azon tűz, melyből a költő napot tud teremteni, megolvasztaná a világegyetemet, s azon sóhaj, mely meséje lehetne ama négy kötetes regénynek, pusztító orkánná változik; vegyük, mondom, a zenebölcsset, fontoljuk meg az elébb mondott nagyszerű szavakat, és sejteni és sajnálni fogjuk a zenebölcs szomorú földi állapotát.

Szomorú, mert a zenebölcs alig talál lényre, ki csak távolról gyaníthatná keblének működéseit; szomorú, mert magára van kárhoytatva, s a legnagyobb zaj között is egy kárthausi szerepét kell játszania.

Azt mondjátok, hogy a megcsontosult költők, átszellemült zenészek és megköve-

sült műbölcsök közönyösek az ég egyedül boldogító adománya — a szerelem — iránt?

Tagadom. Épen az égi tűz teszi lelküket, s ha ti nem látjátok ezt, onnan van, mert oly nagy, hogy parányiságtok be nem láthatja körvonalait.

És innen megfejthető azon sok szomorú viszony, mely köztetek és amazok közt szokott kifejlődni. Nem értitek a költő tűz szavait, az aetheri zenész sohajait, vagy mind ezt bohóságnak tartjátok. És a csalódott nagy szellemek egy ily csalódás után — mint a mythologiai szép, ki alkalmasint magához hasonló szépet keresett s addig nézett a víz tükrébe, míg önmagába szeretett — visszavonulnak önmagukba, keblök becsukódik, mint azon kényes virág kelyhe, mit gyöngédtelen ujjak illettek, és hasonmásukat e földön sehol sem találhatván fel, végre is önmagukba lesznek szerelmesek.

Ezen elmélkedésre az alábbi kis esemény adott alkalmat: egy zenebölcs szerelme, mely benneteket — kik a nagy szellemeket telfogni nem tudjátok — úgy hiszem — részvét helyett mulattatni fog; zenebölcssem hitfeleire pedig szomorú hatást gyakorol.

Ezen esemény — mi szerént zenebölcssem földünknek egy tündér nevében elbájolódott, megcsalódott, s végre magába visszavonulva, mint azelőtt csak önmagát kezdte szeretni — még annyira uj, hogy az idő nem canonizálhatta, s ez okból az illetők neve helyett — olvasóm engedélyével — álnevet fogok használni.

Legyen hát zenebölcssem Höfoki.

„Höfoky?“ — mondhatná egy kritikomániába esett valaki — „hisz ez valószínűtlen, mert magyar zenebölcs még nem létezik.“

Igaza van önnek; de én mind ezt csupa pátriotismusból teszem. Magyarhonban már minden van, (még a Zenészeti Lapoknak is 80 előfizetője) s ha zenebölcs nincs, legyen legalább a papiron. Mert egyszer kezdenünk kell valamit.

Egy másik zenésznek is jutott némi háttározó szerep a Höfoki sorsára. Itt azonban a magyar hangzású névvel nem jövök zavarba; mert ilyen zenészeknek tulbőségével

* Petöfi.

dicsekhetünk. Legyen hát e jeles individuum — így mondták volna ezelőtt 40 évvel — Ugri, kiről nagy kedvem lenne bebizonyítani, hogy Szigligeti Ugrijának unokája. De Ugri ur nem tartozik a Nábobok közé — kik a semmittevés után is prédikációs halottak lesznek; Ugri ur szerepe oly csekély, hogy nem érdemli meg ama hosszas családi rokonság leírását.

Hátra van még azon tündér alak — azon hölgy — kit hogy a gyöngé nem elsőségi jogánál fogva nem legelőbb említettem, bocsánatot kérek — ki nem is álmodott azon szerencséről, hogy egy zenebölcs szeméit magára vonta.

Am legyen! ne tartson az olvasó önzőnek, mint Kakas Mártont, ki annyit humorizál, hogy a többi miatta semmi újat sem mondhat; ne legyek önző, ki minden szépet és jót magának akar tulajdonítani; azért jutatok a dicsőségből Girókutinak, s a még ismeretlen bájos hölgyet, az Országos nagy Naptár utmutatása szerint, elnevezem Okoskának. — Legyen elég a keresztneve.

Hőfoki ur egész életében vas szorgalmu ember volt, a zeneművészetnek élt, s ezért fog meghalni. — Megtanult játszani minden hangszert. Ha egy vastag botot adnánk kezébe, ezzel is tudna fagótozni.

Hőfoki ur legtöbbet tömjénezett a költészet muzsájának; s ő maga hitte, hogy a szép istennő hajlamát osztatlanul bírja, pedig ez, ha egyszer rátekintett is, csupa szánalomból.

Ezért Hőfoki ur számtalan zeneműveit a világ nem ismeri, s e körülmény miatt a fáradhatlan maestro kedélybetegséget kapott.

De annál nagyobb tüzzel esett a zenei tudományoknak. — Ily küzdelmek után gyenge költő és erős bölcs lett. Két tulajdon, mely a mennyekben üdvözíthet, itt azonban, a föld törpéivel viszonyítva, elkárhoztat.

Azt velitek! hogy ennyi lelki küzdelemmel járó fáradság, ily nagy halmaza a laikus hátát borsóztató tudománynak csak egy pár év gyümölese szokott lenni?

Ah nem! a fiatal évek elrepülnek; eltűnik a férfi kor, s csak redős arczu összegörzsödött öreg tárhatja fel a hosszasan keresett kincs ajtaját.

És ti nem törődtek a fiatal művész nél-

külözésben töltött éveivel; nyomorral hagyjátok őt küzdeni; nem látogatjátok meg az élet lealázó szükségei közt lankadó férfit, hogy mig homloka veritékez a ti mulatságtok miatt, egy jó, egy bátorító szót szóljatok hozzá. — Elfeleditek a kétségbe esés terhét alatt ingadozó aggot, és ha összeroskad, csak halála után álljátok körül koporsóját, bontjátok fel irományait, hogy abból magatoknak hasznot vegyetek.

Igy vala Hőfoki eddig leélt napjaival.

Fiatal évei elrepültek; utána a férfi kor, s jelenleg azon keskeny pallón halad, mely a tisztos öreg korba vezet.

Hőfoki egész életében nélkülözött. Még a szépnek rokonszenvét sem tudta magára iránt felébreszteni.

Mert Hőfoki urnak nem volt ideje egy bájos angyal lábai előtt kitérni ellenponttal táplált lelkét; a galant-homme-ot sem olvasta; és ti szépeim! nem voltatok iránta annyi méltánylattal, hogy ajtaján bekocogván, így szóljatok „Hőfoki úr! én szeretem! én imádom önt! s ha szive még szabad, férjül veszem.“

De elkezdem már magát a dolgot, azon pillanaton, mely öregünket tönkre tette.

Hőfoki ur reggeltől estig ült volna kopott támlás székében az ellenpontok mellett, hacsak orvosa — ki épen azelőtt foltozta meg egészségét — erélyesen nem lép fel, és nem nógatja, hogy minden délután egy órai sétát tegyen. — Ennek következteül minden délután, a szokott időben gépies pontossággal vette vastag nádbotját — mely állítása szerint egykor Haydn-é volt — és nagyot sétált bizonyos félre eső utczában, hol a nők és menők legkevésbé alkalmatlankodtak. — Szabadon cikáztak ilyenkor agyában a zenei gondolatok, egyik ellenpont a másikat kergette, vagy, ha épen a világ folyása jutott eszébe, megtette szigorú észrevételeit; szóval, társalkodott önmagával. — És ha felébredt keblében a sajgó érzés, miszerint fiatalságának, férfi korának fáradsággal gyűjtött kincseit a hálátlan világ nem akarja valódi gyémántoknak ismerni, elment ilyenkor az öntudat forrásához, és nagyot ivott belőle.

Egyszer épen egy ily séta közben szeméi előtt nagyot villámlott az ég, s ezt megirázó mennydörgés követte. A maestro bizo-

nyos szerény külsejü földszinti ház nyitott ablaka alá szegződött; a rémület miatt lábai töredezték s kénytelen lett mindkét kezével Haydn József botjára támaszkodni.

Ezen villám és mennydörgés nem volt más, mint bizonyos zongora kirepülő hangjai, melyek az említett nyitott ablakból mint ha csak Höfokira lettek volna irányozva, a többi alá s fel járó kétlábu tollatlan állatokra semmi hatást sem gyakoroltak.

„Mit? — hebegé a maestro, miután kissé magához jött — Mit! valaki játszsza az én... művemet... ah mi isteni! mi dicső! minő angyalkezek lehetnek!... hála néked oh ég!... végre meghallgattad forró imádságomat... s felhozod az én napomat is...“

Ha meggondoljuk Höfoki ur azon égető vágyát, mely fiatal kora óta mindenütt nyomban követte: hogy ég és föld az ő nyelvén zengedezzen; ha meggondoljuk, hogy jelen perczig soha senkitől sem hallhatta agya szüleményének bár egy árva hangzatocskáját: úgy megfejtethjük a rendkívüli örömet, mely első pillanatra villámként lesújtotta.

Elégtétel volt ez, mint mikor az igazság letöri a zsarnok bilincseit, lemegy a börtön fenekére, kézen fogja az ártatlan szenvedőt, és felhossa a nap fénye alá, az éljent kiáltó néptömeg közé.

Mit érezne egy ily börtönéből kiszabadult rab azon perczekben, mikor a nép, mint igazság vértanuját vállaira emelte? Valószínűleg nyelve megtagadná az engedelmességet, nem tudna szólani, s öröm- és hálanyilvánítását csak a szemébe tóduló könnyek tolmácsolnák.

Igy Höfoki ur szeméi elteltek könnyel, s jobbra s balra tekintett, hogy kilesse a tolongó nép részvétét és örömét az igazság diadala felett.

De, fájdalom! ama tollatlan kétlábu állapotok nemcsak, hogy hárman alig voltak, de — mint a kik saját dolgaik után szoktak látni — a maestro mellett elhaladva, a fényes diadalt figyelemre sem méltatták.

Azonban következett Höfoki urra a második villám csapás.

(Folytatjuk.)

S Á R O S Y G Y U L A .

A Házi Kincstárban következő, az eddigiek-nél teljesebb életírást olvassuk elhunyt derék költőnknek.

„A véghanyatlásához közeledő év erős pusztítást okozott protestans egyházunk jelesei között.

A mult napokban ismét egy jelesünket kicserültük nyugvó helyére. Egy jelesünket, ki teljesen lerögzött rövid életében azt, a mivel egyházunk és a haza iránt tartozott.

E férfiú Sárosy Lajos, írói néven Gyula, legjelesebb költőink egyike volt.

Született Boros-Sebesen Aradmegyében az 1816-ik év február 12-én. Atyja Sárosy Lajos uradalmi gazdatiszt volt ugyanott. A fiatal Sárosy iskolai pályáját Szarvason kezdte meg s folytatá a mezőberényi gymnasiumban (mely később Szarvasra tétetett át). Már a negyedik latin osztályban jeleit adta költői tehetségének s tanára Molitorisz Adolf szavai szerint tanulótársainak bámulatát méltán kivívta. Már ekkor fordította latinra gyakorlat kedvéért Berzsenyi fellengő énekeit és Csokonainak a lélek halhatatlanságáról irt költeményét. Egy közvizsgálaton önkészítette magyar búcsúbeszédét nagy hatással szavalá el. Szünnapjaiban szülőhelyén verseket irt s egy párt felkül-

dött a „Magyar Kurir“ című lapba, s ekkor vette föl Lajos helyett a Gyula nevet. 1832-ben Eperjesre ment, mint költészettanuló, hol tanulótársai felett bizonyos felsőséget vívott ki magának. Itt több tanulótársával magyar nyelvművelő társaságot alakított, melynek dolgozatai „Kis Köpü“ cím alatt egy kis emlékkönyvben maradtak fen. Iskoláit végezvén, magát hivatali pályára szentelé, de a törvény tanulása mellett keble sugalmait követve a költészet muzsájának is áldozott. A magyar nyelv terjesztésében ifjú korától kezdve fáradhatlanul munkálkodott. 1832—37-ig részint mint tanuló, részint már mint gyakornak sőt megyei tisztí aljegyző is a magyar nyelvtant és irodalom történetét hetenkint hat óra alatt nyilvánosan tanította. 1837-ben Kassán magyarok számára ily című nyelvtant adott ki: „Nyelvészke, vagy a magyar nyelv főnehézségei, szabályokban, párbeszédekben és példalapokban,“ mely négy ivnyi könyvecske felől az akkori „Figyelmező“ dicsőreleg emlékezett. Tanulmányai végeztével letevén az ügyvédi vizsgálatot, Sárosmegye másod aljegyzőjévé választatott. 1839-ben, mint sárosmegyei aljegyző házasságra lépett Hilvéty Arnoldinával, kinek nagyanyja által a Péchy családdal

jött összeköttetésbe. Első nejét, kivel boldog házasságban élt, 1842-ben veszíté el s gyönyörű költeményekkel örökíté meg emlékét. 1840-ben Sárosy már mint első aljegyző működött a közügyek terén s ezen működése alatt hathatós nyomait adá honfíúi és a nemzeti nyelv terjesztése körüli buzgalmának. Még azon év őszén az aradi váltótörvényszékhez jegyzőül s nem sokára előadó bírónak nevezetett s e minőségében működött az 1848-ik év május haváig. Ekkor Pesten a váltó főtörvényszék ülnöke lett, midőn már egyszersmind második házasságban élt Vas Paulinával, kitől Gizela nevű leánykaja született. Az ekkor beállott mozgalmas időszakban írta „Arany trombita” című költeményét, mely őt roppant népszerűségre emelte. 1849-ben a magyar kormány által a pesti váltótörvényszék elnökévé nevezetett ki, s e minőségében erélyesen működött a világosi fegyverletélig, a midőn szegényen és minden nélkül bujdosója lón a nagy világnak. Három évig bujdosolt az országban, végre is Gyöngyösön, hol Sorsich Albert név alatt egy magán intézetben mint tanító működött, elfogatván, két évig tartott bűnvizsga után halálra s vagyonekobzásra ítéltett, de kegyelem útján két évi fogsága után kiszabadult s Pesten kizárólag irodalmi foglalkozásból élt. Kiadta „Az én Albumom” és „Költemények” című műveit s a „Magyar Évlapok” című folyóiratot is szerkesztette Mészáros Károly társaságában. 1859-ben ismét elfogatván, két évi Budweisban történt belebbezése után az 1861-ik év január havában szabadon bocsáttatott s a Sarkady István által szerkesztett „Trombita” című lap vezére lón, melyben tőle maradandó becsű költemények jelentek meg.

Itthon nyolcz hónapot töltött testileg és lelkileg — betegen. A kiállott sok szenvedés és nyo-

mor megtörte életerejét — és a folyó évi november 16-kán itt hagyta az őt üldöző világot.

A ki végtiszteletére megjelent, észrevehette, hogy nem közönséges embert temetnek.

És Sárosy, mint ember, hivatalnok, hazafi és emberbarát a ritkább jelenségek közé tartozott az életben.

Mint hivatalnok híres volt rendkívüli szorgalma és erélyéről, ki nevezetesen egy alkalommal, mint előadó, másfél nap alatt kétszáz pert volt képes előadni.

Mint ember nevezetes volt emberbaráti érzelmeiről. Szívesen tett jót, a hol alkalma volt reá. Az egyház iránt viseltető hűségéről legfényesebb tanúbizonyságot teszen az is, hogy az általa tartott „költői felolvasások” jövedelméből, az Aradon felállítandó reformatus egyház költségeire 18,000 pengő forintot gyűjtött össze. A protestans egyház érdekében elkövetett ezen dicső tette legmaradandóbb emléke leend a nemesérzelmű költőnek. Hasonlókép az ő buzgalmának eredménye volt az aradi polgári uszoda felállítása is.

Mint honfi hazáját forróan szezette, imádtá. Felvirágzására mindent megtón, a mit tehetett. Tanúsága ennek a világosi fegyverletétel után reá következett 12 évi kínos szenvedése.

Keble megtört a hosszas szenvedések alatt.

S habár az élet terhe és enyésző reménye a jövő iránt az emberi gyarlóság némi jeleit idézték elő valójában, lelke nemesebb tulajdonait mind végig megőrizte.

A haza, irodalom és a protestans egyház méltán gyászolja őt, kötelességét hiven lerótta mindenik iránt.

Legyen áldott emléke közöttünk.

Üdv és béke sírja fölött!”

S Z I N H Á Z.

(V é g e.)

A költői korlátlan szabadság védelmezői mondhatják ugyan, hogy a képzelet csak annyiban köteles az élet és történet realitásához tartani magát, a mennyiben meg nem botránkozik benne azon közönség, melynek a mű irva van. E szerint csak annyiban tartozik a nemzeti színházban előadandó dráma történeti lenni, mennyiben a pesti közönség nagyobb tömege nem talál benne kézzel fogható anachronismusokat, hogy illusiója megzavartassék. Ha így van, meg kell adni, kevés dicsőséggel tudják beérni! Már pedig van elég okunk hinni, hogy ezen szűkkörü felfogás uralkodik. Soha sem akarunk magasabb ítélszékhez appellálni, mint a színházi jelen közönség tömegéhez, s még abban sem sok tekintettel vagyunk az értelmiségnek sohasem piszszegő vagy füttyülő,

s ritkán tapsoló, de annál becsülendőbb képviselőire.

Azonban nemcsak épen a színházban rendezen vagy elvéteve megjelenő ezen képviselőket kell szemmel tartani. A nemzeti színházat az egész nemzet intézetének, a színre kerülő drámát a nemzeti drámai irodalom egyik képviselőjének tekintve — magasabb szempontot kívánunk. A nemzeti drámai irodalomhoz pedig komoly szava van a nemzeti történetírásnak és a történettudomány legalább azon részének, mely átment a köztudatba.

Nálunk a historia nemcsak a tudósok curiositásának tápot szolgáltató anyag, mint Németországban, a hol ép annyi a lelkesedés egy történeti nevezetes esemény, mint némely laboratóriumbeli kísérlet iránt. Nálunk nem kathedrai „felolvasás”

a történet, hanem gyakorlat és a nemzet második bibliája. Ennél fogva a németeknek közönyösebb lehet, akárhogy állítják elő „Götz von Berlichingen“-t, mint nekünk az, hogyan jelen meg színpadunkon Robert Károly és Csák, a Hunyadiak és Garák, II. Endre és Bánk bán. S ime mégis, a történet iránti ezen tisztelet, ezen élő érdekeltség mellett, mely közönségünk tudatában kisebb nagyobb világossággal él, azt tapasztaljuk, hogy drámairodalmunk nagyobb részében szokássá lett majd mitsem adni a történeti hűségre.

A történet-tudomány követelései nem is csak a maga tulajdon érdekében történnék. A költészet maga rendkívül sok erőt és fényt nyerhet a korok és jellemek mélyebb buvárlatából, s nagy példák bizonyítják, hogy e buvárlat nemhogy korlátozóna a képzeletet, hanem elősegíti. Egy Shakespearenek Plutarch és hazája krónikái, melyekhez, habár a legnagyobb teremtő lángész, hiven ragaszkodott, a mennyire az ő és kortársai ismeretei a maga korában terjedhetének, nemcsak anyagot, hanem ösztönt és lelkesedést adának. Egy Schiller, hogy hiven festhette Stuart Máriát és történeti háttérét, hogy megírhatta Wallensteinját, a legalaposabb vizsgálatokba bocsátkozott, melyekből történeti műveket írhatott volna, a minthogy utóbb nevezett tragoediájára fordított tanulmányaiából írta meg a „Harmincz éves háboru történeté“-t; s meg vagyunk győződve, hogy „Bánk bán“ költője is igen becses historiai munkát tudott volna irni azon ismereteiből, melyeknek egész drámája kétségbe vonhatlan nyomait viseli magán.

Kivált a tragoedia író alig képződhetik a történet magasb szempontú tanulmánya nélkül. Azon végzettszerű világrendben való élő hit, mely a nagy drámaköltőket lelkesíti csaknem ugyanaz, melyet a dynastiák és nemzetek sorsában tapasztal a történet érdeklődő olvasója — az emberi lét azon mélyebb felfogása, a nagyszerűség a jellemfestésben és sorsa kifejlesztésében, mely költeményekben oly elevenen meghat, igen sokat köszönhet a történetírók olvasásának.

De alsóbb szempontból is az emberi természet és jellem ismerete, melyet festeni a költő feladata, sehol olyan nagyban s oly mennyiségben nem található mint a történetben.

Ha egész általánosságban ennyi anyagot és buzdítást ad a történet a drámának, azon külön tárgyat, melyet az író feldolgoz, a kor és jellemek tanulmánya eleveníti meg. A kor sajátosságos levegője színt, életet ad a műnek, melyet máshonnan venni nem lehet; a jellemek megadják a főbb vonásokat, melyeket hasonlókép e vonások nélkül oly valódiakká nehezen tehetne a költő csupán képzeletére támaszkodva — s végre maga a kor szelleme mintegy azon specialis ihletettséget hozza magával, mely a költőben e nélkül tán soha sem támadott volna.

A történet tehát nemcsak a maga érdekében, hanem a költészetében is követelheti a drámai

irodalomtól, hogy mélyebb tanulmány tárgya legyen.

Mindezen rövidbefoglalt észrevételeket általánosságban mondtam el történeti drámairodalmunkról, s nem épen azon külön esetre, melyről itt számot kell adnom.

„Dobó Katicza, vagy az Egri szép napok,“ történeti népszínmű 3 felvonásban dalokkal és tánczeczal Tóth Kálmántól, mely december 2-ikán adatott először, csak egyik alkalmul szolgált a fenebbiek elmondására. Igen sok más történeti drámára s kivált tragoediára mondhattuk volna el ezeket több joggal. De minél kevésbbé akarunk e mű komoly bonczolásába ereszkedni, annál inkább fel akartam használni a rendelkezésemre adott tért. Ezen történeti népszínműben különben is számos anachronismusra találtunk, mely kézzel fogható példákat ad arra nézve, mi az anachronismus a történeti drámában.

A kor sajátosságos intézményei ellen való véetésre alig lehet feltünőbb hiba, mint az, hogy a katonai szokások a jelen korból vannak átvive az 1552-iki évbe. „Lábhoz,“ „vállhoz,“ „tisztelegj,“ s több más ily *vezény*-szónak, valamint magának az ily gyakorlatnak is híre sem volt azon időkbén. Ezenkívül német vagy németes műszavakat hallunk, minő „Vorpost,“ „recognoscirozás,“ miknek még kevésbbé lenne szabad előfordulniok. Más katonai szokások is, a „napi parancs“ írás, Dobónak a vár mappáján való merengése stb. mind oly anachronismusok, melyeket talán szándékosan, de azért épen nem indokoltan követett el a költő. Feltünőbb, s még jobban sértő hibát is találunk pozitív tények ellen elkövetve. Többször ugy beszélnek Egerről, mintha 1552-ben már egész Magyarország a töröké volna, s még csak e vár van hátra. Már pedig tudjuk nemcsak azt, hogy azon időben az egész felföld, s a Dunán túli vidék s egész Erdély állott, hanem azt is, hogy a török soha, sem az előtt sem azután, meg nem hódíthatá a felföldet, a Dunán túli kerület nagy részét és Erdélyt. Szintén a történet tényei ellen való hiba, hogy szerző Dobót „Erdély fejedelmé“-nek nevezeti ki s azt mondatja vele, hogy visszacsatolja Magyarországhoz e részt, holott, mint tudva van, azon időben el sem szakadt volt még tulajdonkép. Az akkori magyar király különben is épen *fejedelmet* nem ismert volna Erdélyre nézve, csak *vajdát*.

A mű egészen modernisált melodráma, — s népszínmű nevet visel a benne előforduló dalokért és tánczokért. Vannak hatásos jelenetei, van benne egy-két érdekes alak is, s a mese bár csekély, elevenségét szerző csoportozatok és tömeges jelenetek által adta meg. E tömegek közt csaknem mellékesekké lesznek az egyének, a nagy események mellett az egyéni érzelmek. — Homonnai uram (Szigeti) a legnagyobb előszeretettel festett alak, csakhogy felette sokszor ismétli „de már erre iszom egyet, öcsém,“ — s vagy is az iszákosság tul van vive; Szigeti igen jól személyesíté, — csak

kár volt minden iszákosság mellett is örökösen félttassnak látszania. A főszerepet Balassa Bálint a költő viszi, s a mese abból áll, hogy Dobó leányát kigyógyítván a katonai szenvedélyből, örökös vitatkozásaik daczára egymáséi lesznek, — s egy két érdekes jelenetök van. Igen szép drámai gondolat azon jelenet, melyben Balassa verseivel fegyverzi le az árulókat. Maga Dobó Katicza is érdekes női alak, — csak hogy sem ő, sem Balassa nincsenek elég erőteljesen jellemezve, sőt az utóbbiban azon hibát találjuk, hogy mikor először beugrik a várba, valami nagyon félénk és békeszerető, puskától rettegő poétát vélünk benne látni, s később mind végig a legnagyobb hős.

A hegedős alakok új szerzemények történeti drámáinkban, s szerencsével léptek fel eddigelő. Csak az a kár, hogy mind Szigligeti mind Tóth Kálmán hegedőse, habár különböznek némely részben, oly nagyon hasonlítanak egészben véve a Jókai diákjához. Szerdahelyi e komolyabb szerepekben is igen megállja helyét, s mint Balassa a dalnok, s Balassa a hős megosztá az est diadalait Szigeti nagyívó Homonnaijával. Versei szavaltának hatását csak az rontá, hogy egy zongora

igen hangosan s igen gyakran szólott beszédébe alkalmatlankodólag. Dobó méltóságos alak, de nem sokat lendít a dráma tulajdonképi cselekvényén, sőt még a vár ügyén sem tette fel és közvetlenül: *adjutansa*, Balassa, csinál helyette mindent. Az egri nők közül egészen kivált Gyalusné asszonyom (Szathmáry L-né.), ki az utolsó felvonásban egy rövid jelenetével hatást tett, a hol nyakán megsebezve jelen meg, s még csak e seb bőszi fel rettenetesen a törökök ellen: — tizszeres dühvel rohan ismét a vár fokára.

Több érdekes epizódot is sorolhatnánk elő, de beérjük azon megjegyzéssel, hogy e sok érdekes epizod árt tulajdonkép legtöbbet az *egésznek*. Ugy szólván epizodok láncolata a mű, tele hadi zajjal, melyen igen vékony érként vonul keresztül a főcselekvény: Dobó Katicza és Bálint szerelmes historiája, mely, hogy költői hasonlattal éljünk, az órirások harcában támadt romok között igen csekély akadályokba ütközve huzódik végig. A leg-rövidebb novellába beférne e szerelmi viszony élet-története, holott az egész népszínmű minden melles dolgaival együtt egész egy költemény.

SALAMON FERENCZ.

V E G Y E S.

— Hétfőn, az akadémia math. és természet-tudományi osztályainak közös ülésében, a titoknok olvasta Bugáth és Szőnyi kiküldött bírálók jelentését egy az akadémiához pártolás végett benyújtott *testgyakorlati* kézikönyvről. A bírálók elseje röviden elfogadhatónak ítélte; ellenben Szőnyi I. tag bírálatát egész értekezéssé bővítve, igen érdekesen állítá össze a testgyakorlat fejlődését napjainkig, párhuzamba téve különösen a német u. n. *szabad* testgyakorlást a sokkal célszerűbb, svéd *gyógy*-testgyakorlással, kimutatva egyszersmind a gymnasticai tudomány mai állását. A megbírált műre véleménye az, hogy ezt csak lényeges javítások után vehetné pártolása alá az akadémia, ha csak azon szemrehányásnak nem akarja magát kimenteni, hogy elmaradt ezen tudomány-ág haladásától. — Az ülés érdekekkel hallgatta végig a szakbeli nagy jártassággal írott értekezést, s Ballagi indítványára elhatározta, hogy a bírálatnak értekező része vétessék föl az akad. Értesítőbe; a bíráló rész pedig közöltessék a szerzővel. — Eután szintén a titoknok felolvasta Stoczek és Petzval r. tagok bírálói véleményét Weisz J. mennyiség tanának II-dik részéről, s e mű mind két bíráló ajánlatára kiadásra elfogadtatott. Jelenté továbbá, hogy Győri és Weisz tagok bírálata Sasku K. matematikai munkájára szintén beadott, de a két vélemény eltérő lévén, felolvasásukat akkorra látja halasztandónak, ha a most kinevezendő har-

madik tag is nyilatkozott; mit az osztály helyeseltvén, Petzval urat nevezte ki harmadik bírálól. Olvastatott még Kubinyi és Szabó urak jelentése a meteorologiai észleletek országosan leendő gyűjtése tárgyában. Végre Szabó József I. tag bemutatta a dunatorlati európai bizottmány által az akadémiának megküldött térképek jelesbjeit (mert számuk összesen 103-ra rug) és mérnöki munkálatokat, egyszersmind röviden számot adván az ősi szünidő alatt végrehajtott aldunai utjáról, s indítványozván, hogy az akadémia intézzen köszönő levelet az európai bizottmányhoz e térképek és munkák megküldéseért, nem különben Becke tanácsos úrnak, a miért őt mind e becses rajzok és könyvek megnyerésében, mind utazása egyéb céljainak elérésében kész pártfogása által gyámolította. Az indítvány helyeseltvén határozatba ment.

— A Kazinczy alapra dec. 10-éig befolyt összeg. Tóth Lőrincz akad. pénztárnok hivatalos jelentése szerint, 50,865 ft. 96 krt teszen.

— A debreczeni „Hortobágy“ folyóirat még egyre állja a sarat. Közelebb egyik számában irodalmi visszaélést ró meg, mi nem kisebb a legnyilvánosb plagiumnál. Van oly író, ki előveszi régibb lapjainkat (ez esetben az Athenaeum) s azokból a beszélyeket, mondani szórul szóra, leírván, megváltoztatott nevekkel kiadja eredeti dolgozatúl. Ez is haladás!

ÚJ KÖNYVEK *).

ORSZÁGGYÜLÉSI KÖZLEMÉNYEK, az 1861-ki Magyar Országgyűlés rövid vázlata. Szerkesztette Sz. L. Ára 60 kr. (Burger, Szeged.)

LATIN NYELVTAN. Kézikönyv gymnasiumi és reáltanulók számára. I. folyam. Irta Gönczy Pál nevelő tanár és m. akad. tag. Ára 40 kr. (Ráth, Pest.)

MEGTÖRTÉNTÉK és MEGTÖRTÉNHEŐK. Irta Lauka Gusztáv. Második kiadás. I. II. kötet. (Demjén, Nagy-Várad.)

NYUGAT-EURÓPA. Uti levelek. Irta Heckenast-Bajza Lenke. (Engel és Mandello, Pest. 1862.)

TEMPLE HENRIKA. Regény. Irta Disraeli. Angolból fordította Deutch József. Két kötet. Ára 2 ft. 40 kr. (Magda, Pápa.)

FIGYELMEZTETÉSEK mezőgazdaságunk körül és a gazdasági tanintézetek ügyében. Irta Hideghréthy Antal. (Pest, 1861.)

HONVÉDELET. Humoreszkek, életképek s beszédek 1848—49-ből. Irta Szokoly Viktor. Ára 1 ft. 20 kr. (Emich, Pest.)

TARTALOM.

Kazinczy nyelvújítása. *Imre S.* — Nincs többé ismeretű. *Brassai.* — Történeti új görög népdalok. *Téli J.* — Székely dalok. *Gálfi S.* — Egy zenebölcs életéből. — Sárosy Gyula. — Színház. — Vegyes. — Új könyvek.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tethessük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az ujonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. *A szerkesztőség.*

Előfizetési felhívás

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ

aesthetikai, kritikai és szépirodalmi hetilapra.

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ első éve october végével lefolyt.

Nem szükség mondanunk, mennyi akadályal kellett küzdenie fenállása első évében: részint, mivel a közönség osztatlan figyelmét a haza nagy érdekei vették igénybe; részint, mert a kedélyek általános hullámzása az irodalmi csöndesebb munkásságra is ernyesztőleg hatott.

Mindamellettye igyekeztünk megoldani feladatunkat. Mennyire sikerült ez: olvasóinkra bizzuk megítélni. Elöttük a lap egy évi folyama erős és gyöngye oldalaival; ám forgassák végig s ítéljenek: lehetett volna az adott körülmények közt e nemben valami sokkal jobbat állítani elő.

Szándékunk volt előfizetési határidőnket összeegyeztetni a naptári évvel, s e czél-

ből december végeig is fogadtunk el előfizetést. De bővebb megfontolás után beláttuk, hogy e változtatás nem czélszerű. Lapunk mind alakjára, mind tartalmára nézve alkalmas, hogy év végén beköttessek; s azon t. előfizetőinket, kik mult évi novembertől jelen october végeig járatták, ha tovább nem kívánák is, nem foszthatnók meg címlaptól és tartalomjegyzéktől. Már pedig ha ezeket adunk most octoberben s így bezárjuk ez évi folyamot: nem adhatunk decemberben ismét. A kötetek disztelen egyformatlansága is ellene mond ama változtatásnak. Ennélfogva tisztelettel fölkérjük azon t. cz. előfizetőinket, kik december végeig küldötték be a pénzt, hogy előfizetésüket félévre kiterjeszteni méltóztassanak.

Ezek szerint az előfizetés rendje így áll:

Helyben házhoz, vidékre postai küldéssel:

Egész évre (nov. 1861—oct. 1862) . . . 10 ft. a. é.

Fél évre (nov. 1861—apr. 1862) . . . . 5 „ „

Az előfizetési pénz a „Szépirodalmi Figyelő“ kiadó hivatalába (Egyetem-utca 4. sz.) küldendő be.

Pest, oct. 23. 1861.

Heckenast Gusztáv
kiadó.

Arany János
szerkesztő tulajdonos.

Arany János, felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Kiadó: Heckenast Gusztáv.